

УДК 376-056.264:373.2

DOI: <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2026.3.16566>

Інна Литвин

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8946-1449>*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького***ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ
КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ ЛОГОПЕДА**

Inna Litvin

*Bohdan Khmelnytskyi National University of Cherkasy***INNOVATIVE APPROACHES TO THE ORGANIZATION
OF CORRECTIONAL AND DEVELOPMENTAL WORK
OF A SPEECH THERAPIST**

Анотація. У статті актуалізовано проблему модернізації корекційно-розвиткової роботи вчителя-логопеда в умовах сучасного освітнього простору та обґрунтовано доцільність упровадження інноваційних підходів до її організації. Зауважено, що стало зростання кількості дітей із мовленнєвими порушеннями, поширення тяжких і комбінованих форм мовленнєвого дизонтогенезу, а також розширення інклюзивної практики висувають нові вимоги до змісту, методів і форм логопедичного впливу. Метою публікації є теоретичне обґрунтування й систематизація інноваційних підходів до організації корекційно-розвиткової роботи логопеда з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку. Схарактеризовано провідні напрями оновлення логопедичної практики: цифрові та інформаційно-комунікаційні технології, комп'ютерні корекційні програми й елементи телепрактики; технології біологічного зворотного зв'язку; арт-терапевтичні методики (казко-, ізо-, музико- та піскотерапію); сенсорно-інтеграційні й кінезіологічні прийоми; ігрові та гейміфіковані формати; здоров'язбережувальні технології. Окрему увагу приділено командному міждисциплінарному супроводу дитини та партнерській взаємодії логопеда з родиною як умові стійкості корекційних результатів. Доведено, що інноваційні підходи доцільно застосовувати не на протипагу традиційним, а в органічному поєднанні з ними, на засадах індивідуалізації, систематичності й диференціації. Окреслено організаційно-педагогічні умови ефективного впровадження інновацій (відповідність структурі порушення, методична готовність фахівця, належне матеріально-технічне забезпечення, дозоване поєднання з традиційними методиками) та ризики їх формального використання. Наголошено, що добір технологій має ґрунтуватися на даних діагностики й здійснюватися диференційовано, з урахуванням віку та психофізіологічних можливостей дитини. Зроблено висновок, що цілеспрямоване й методично виважене застосування інноваційних технологій підвищує мотивацію дітей, активізує збережені аналізатори та компенсаторні механізми, інтенсифікує корекційний процес і сприяє досягненню максимально можливих результатів у подоланні мовленнєвих порушень.

Ключові слова: корекційно-розвиткова робота; вчитель-логопед; інноваційні підходи; мовленнєві порушення; діти дошкільного віку; інформаційно-комунікаційні технології; арттерапія; біологічний зворотний зв'язок; інклюзивна освіта; індивідуалізація навчання.

Abstract. The article actualizes the problem of modernizing the correctional and developmental work of a speech therapist in the contemporary educational environment and substantiates the expediency of introducing innovative approaches to its organization. It is noted that the steady growth in the number of children with speech disorders, the spread of severe and combined forms of speech dysontogenesis, and the expansion of inclusive practice impose new requirements on the content, methods, and forms of speech therapy intervention. The purpose of the publication is the theoretical substantiation and systematization of innovative approaches to organizing the correctional and developmental work of a speech therapist with children of preschool and primary school age. The leading directions for renewing speech therapy practice are characterized: digital and information-communication technologies, computer-based correctional programs, and elements of telepractice; biofeedback technologies; art-therapeutic methods (fairy-tale therapy, art therapy, music therapy, and sand therapy); sensory-integration and kinesiology techniques; game-based and gamified formats; health-preserving technologies. Particular attention is paid to interdisciplinary team support for the child and to the partnership between the speech therapist and the family as a condition for the sustainability of correctional results. It is proved that innovative approaches should be applied not in opposition to traditional ones, but in organic combination with them, on the principles of individualization, systematicity, and differentiation. The organizational and pedagogical conditions for the effective implementation of innovations and the risks of their formal use are outlined. It is concluded that the purposeful and methodically sound application of innovative technologies increases children's motivation, intensifies the correctional process, and contributes to achieving the maximum possible results in overcoming speech disorders.

Keywords: correctional and developmental work; speech therapist; innovative approaches; speech disorders; children of preschool age; information and communication technologies; art therapy; biofeedback; inclusive education; individualization of learning.

Вступ. Розвиток мовлення є базовою умовою повноцінного становлення особистості дитини, формування її пізнавальної діяльності, комунікативної компетентності та успішної соціалізації. Водночас статистика останніх десятиліть засвідчує стійку тенденцію до зростання кількості дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку, а також збільшення частки тяжких, комбінованих і ускладнених форм мовленнєвого дизонтогенезу. Для цих дітей характерні комплексність та неоднозначність супутніх патологічних проявів, що суттєво ускладнює як точну діагностику, так і складання розгорнутої індивідуальної програми корекційно-розвиткового впливу (Havrylova, 2011).

Традиційна модель логопедичної роботи, попри свою ґрунтовність і доведену результативність, не завжди здатна забезпечити достатній рівень мотивації дитини, утримання її довольної уваги впродовж заняття та перенесення сформованих навичок у спонтанне мовлення. Сучасна дитина зростає у насиченому цифровому й аудіовізуальному середовищі, тож звичні прийоми багаторазового повторення нерідко сприймаються нею як одноманітні й виснажливі. Це актуалізує пошук таких форм організації корекційного процесу, які поєднували б наукову обґрунтованість традиційної логопедії з мотиваційним потенціалом нових технологій (Kostyk & Oliinyk, 2024).

Додаткового значення проблема набуває у контексті розширення інклюзивної освіти в Україні, впровадження принципів Нової української школи та необхідності організації освітнього процесу для дітей з особливими освітніми потребами в умовах звичайних закладів освіти. Логопед сьогодні працює не ізольовано, а як учасник команди психолого-педагогічного супроводу, що вимагає оновлення не лише методів, а й самих організаційних форм його діяльності (Tshehlynyk & Polishchuk, 2023). Окремим викликом стали періоди дистанційного навчання, які прискорили освоєння логопедами цифрового інструментарію та елементів телепрактики. Усе це й визначає зв'язок порушеної проблеми з актуальними науковими та практичними завданнями спеціальної освіти.

Теоретико-методологічні засади вітчизняної логопедії закладено у працях Є. Соботович (Sobotovych, 2004), М. Шеремет (Sheremet, 2018), В. Тарасун (Tarasun, 2011), С. Коноплястої (Konopliasta, 2010), які розробили психолінгвістичні й корекційно-педагогічні основи подолання мовленнєвих порушень. Проблеми діагностики та корекції фонетико-фонематичного й лексико-граматичного складників мовлення дошкільників висвітлено в дослідженнях Н. Гаврилової (Havrylova, 2011) та Ю. Рібцун (Ribtsun, 2011). Питання комунікативної діяльності

й логопсихологічного супроводу дітей із порушеннями мовлення розкрито у працях І. Мартиненко (Martynenko, 2016), а інтеграцію медико-психологічного та педагогічного складників підготовки фахівців – у дослідженнях Н. Пахомової (Pakhomova, 2015).

Безпосередньо проблематику інноваційних технологій у логопедичній практиці розглянуто в публікаціях Л. Костик і М. Олійник (Kostyk & Oliinyk, 2024), які систематизували сучасні арт-терапевтичні, сенсорні й кінезіологічні методики корекційної роботи вчителя-логопеда. Роль логопеда в команді психолого-педагогічного супроводу дітей із тяжкими порушеннями мовлення обґрунтовано у працях Т. Цегельник і В. Поліщук (Tshehlynyk & Polishchuk, 2023). Окремі аспекти застосування логоритміки як засобу діагностики та корекції висвітлено в дослідженнях Ю. Рібцун (Ribtsun, 2024). Низку публікацій присвячено видам сучасних інноваційних технологій у логопедії, їх класифікації та умовам ефективного застосування (Bondar, Dolinchuk & Kotlova, 2025).

Попри наявність значного масиву напрацювань, у науковій літературі бракує цілісного, систематизованого опису інноваційних підходів саме до організації корекційно-розвиткової роботи як упорядкованої системи, що охоплює зміст, методи, форми, засоби та умови взаємодії учасників корекційного процесу. Саме ця не вирішена частина загальної проблеми й потребує спеціального узагальнення.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та систематизувати інноваційні підходи до організації корекційно-розвиткової роботи вчителя-логопеда з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку, схарактеризувати провідні напрями оновлення логопедичної практики й окреслити організаційно-педагогічні умови їх ефективного впровадження. Досягнення мети передбачає розв'язання таких завдань: уточнити сутність поняття «інновація» в контексті логопедії; здійснити класифікацію інноваційних технологій; розкрити зміст і корекційний потенціал основних груп інновацій; визначити умови та ризики їх застосування.

Теоретична частина. Під інновацією у корекційній педагогіці розуміють цілеспрямоване запровадження у практику нових або суттєво вдосконалених засобів, методів, форм і технологій, що забезпечують вищу якість і результативність освітнього й корекційного процесу порівняно з усталеними підходами. Стосовно логопедії інновація – це не механічна заміна традиційних прийомів, а їх збагачення новим інструментарієм, який підвищує мотивацію дитини, активізує збережені аналізатори та компенсаторні механізми, інтенсифікує формування мовленнєвих умінь і навичок (Kostyk & Oliinyk, 2024).

Узагальнення наукових джерел дає підстави виокремити кілька груп інноваційних технологій корекційно-розвиткової роботи логопеда: інформаційно-комунікаційні та комп'ютерні технології; технології біологічного зворотного зв'язку; інноваційні психокорекційні (арттерапевтичні) технології; сенсорно-інтеграційні та кінезіологічні прийоми; ігрові й гейміфіковані технології; здоров'язбережувальні технології, а також змішані технології, що поєднують традиційні логопедичні методики із зазначеними нововведеннями. Така класифікація є умовною, оскільки на практиці технології взаємодоповнюються і застосовуються комплексно.

Інформаційно-комунікаційні технології посідають чільне місце серед інновацій сучасної логопедії. Спеціалізовані комп'ютерні корекційні програми, інтерактивні дидактичні ігри, мультимедійні презентації та логопедичні онлайн-тренажери дають змогу унаочнити абстрактні для дитини мовні явища: артикуляційний уклад, тривалість і силу видиху, ритміко-інтонаційний малюнок мовлення. Візуальна та звукова підтримка, миттєвий зворотний зв'язок і елемент гри суттєво підвищують мотивацію та концентрацію уваги дитини на занятті.

Доцільним є застосування ІКТ на різних етапах корекції: під час обстеження – для фіксації й аналізу мовленнєвих проб; на етапі постановки та автоматизації звуків – для багаторазового, але мотиваційно привабливого повторення; для розвитку фонематичного сприймання, лексико-граматичної будови мовлення, зв'язного висловлювання. Інтерактивна дошка, планшет із дидактичними застосунками, програми для розвитку мовленнєвого дихання з візуалізацією потоку повітря перетворюють рутинні вправи на захопливу для дитини діяльність.

Окремим напрямом, що актуалізувався в умовах дистанційного навчання, стала телепрактика – проведення логопедичних занять і консультування батьків за допомогою відеозв'язку. Телепрактика розширює доступ до логопедичної допомоги для дітей із віддалених територій, забезпечує неперервність корекційного процесу, а також підсилює залученість родини (Bondar, Dolynchuk & Kotlova, 2025). Водночас її застосування потребує методичної адаптації завдань, дотримання санітарно-гігієнічних вимог щодо тривалості роботи з екраном та обов'язкової участі дорослого поруч із дитиною.

Технології біологічного зворотного зв'язку (БЗЗ) ґрунтуються на перетворенні фізіологічних параметрів організму дитини: характеристик дихання, роботи м'язів артикуляційного апарату, голосоутворення на доступні для сприймання зорові чи слухові сигнали. Бачачи на екрані результат власних зусиль, дитина вчиться свідомо

керувати тими функціями, які зазвичай перебігають мимовільно: формувати плавний діафрагмальний видих, регулювати темп і силу голосу, координувати дихання й фонацію.

Особливу цінність БЗЗ-технології мають у корекції заїкання, порушень голосу, ринолалії та дизартрії, де ключовим є відпрацювання правильного мовленнєвого дихання й м'язового тону (Martynenko, 2016). Поєднання об'єктивного контролю з ігровою формою подання сприяє стійкішому закріпленню навичок саморегуляції та скороченню термінів корекції. Застосування таких технологій потребує відповідного обладнання й спеціальної підготовки фахівця, проте їхній корекційний ефект обґрунтовується дослідниками як істотний.

Арттерапевтичні методики становлять одну з найпоширеніших груп інновацій у логопедії, оскільки впливають на мовленнєвий розвиток опосередковано – через творчу, емоційно насичену діяльність, що знижує мовленнєвий негативізм і тривожність дитини (Kostyk & Oliinyk, 2024). До цієї групи належать казкотерапія, ізо-терапія, музикотерапія, піскотерапія та лялькотерапія.

Сенсорно-інтеграційний підхід ґрунтується на положенні про взаємозв'язок мовленнєвого розвитку з повноцінною обробкою тактильних, пропріоцептивних і вестибулярних відчуттів. Використання масажних м'ячиків, тактильних доріжок, природного матеріалу (елементи шишко- та жолудетерапії) стимулює рецептори, активізує міжсенсорну взаємодію й опосередковано підтримує розвиток мовлення.

Кінезіологічні прийоми спрямовані на розвиток міжпівкульної взаємодії через спеціальні рухові вправи, пальчикову гімнастику, суджотерапію. Узгоджена робота обох півкуль є фізіологічним підґрунтям формування мовлення, тому подібні вправи доцільно інтегрувати в структуру логопедичного заняття як його органічну частину (Navrylova, 2011). Логоритміка, що поєднує слово, музику й рух, виступає сполучною ланкою між арттерапевтичним і кінезіологічним напрямом та застосовується як для діагностики, так і для корекції темпо-ритмічних порушень мовлення.

Гра є провідною діяльністю дитини дошкільного віку, тому ігрові технології посідають особливе місце в організації корекційно-розвиткової роботи. Гейміфікація передбачає перенесення ігрових механік: сюжету, ролей, рівнів складності, системи заохочень у структуру корекційного заняття. Логопедичні квести, інтерактивні подорожі, ігри-«бродилки» з мовленнєвими завданнями перетворюють процес автоматизації звуків і відпрацювання граматичних форм на захопливу пригоду.

Ефект ігрових технологій досягається завдяки комплексному поєднанню досягнень педагогіки та психології: дитина залучена емоційно, діє у зоні найближчого розвитку, отримує своєчасне підкріплення успіху (Martynenko, 2016). Це підтримує довільну увагу, знижує втомлюваність і забезпечує необхідну кількість повторень мовленнєвого матеріалу без відчуття одноманітності.

Здоров'язбережувальні технології спрямовані на збереження фізичного й психічного здоров'я дитини в корекційному процесі. До них належать артикуляційна, дихальна та зорова гімнастика, динамічні паузи, елементи самомасажу, дотримання раціонального режиму навантаження й чергування видів діяльності. Інтеграція цих прийомів у заняття не лише запобігає перевтомі, а й безпосередньо працює на корекційні завдання, насамперед на формування правильного мовленнєвого дихання та зняття м'язового напруження артикуляційного апарату.

Інноваційність сучасної логопедії виявляється не лише в методах, а й в організаційних формах. Корекційно-розвиткова робота дедалі більше будується на засадах міждисциплінарного командного супроводу, у якому логопед взаємодіє з практичним психологом, вихователем, асистентом учителя, за потреби – з лікарями. Узгодженість дій фахівців забезпечує цілісність, комплексність і системність корекційного впливу, а також своєчасну ідентифікацію та диференціацію порушень (Tshehlnyk & Polishchuk, 2023).

Ключовою умовою стійкості результатів є партнерська взаємодія логопеда з батьками. Ефективність корекції значно зростає, коли батьки розуміють цілі та методи роботи, активно виконують рекомендовані завдання й створюють удома сприятливе мовленнєве середовище. Інноваційні формати співпраці: онлайн-консультування, відеоінструкції, батьківські майстер-класи, спільне ведення щоденників мовленнєвих досягнень перетворюють родину з пасивного спостерігача на повноцінного учасника корекційного процесу (Rakhomova, 2015).

Дослідження І. Бондар, І. Долінчук, Л. Котлової доводять, що ефективно впровадження інновацій потребує дотримання низки організаційно-педагогічних умов: відповідності технології віковим і психофізіологічним можливостям дитини та структурі її мовленнєвого порушення; методичної готовності та неперервного професійного розвитку логопеда; належного матеріально-технічного забезпечення; розумного дозування інновацій у поєднанні з традиційними методами; систематичного моніторингу динаміки корекції (Bondar, Dolinchuk & Kotlova, 2025).

Водночас слід урахувувати ризики формального застосування нововведень, захоплення зовнішньою привабливістю технології на шкоду корекційному змісту, надмірне екранне

навантаження, підміну цілеспрямованого впливу розважальністю. Інновація приносить користь лише тоді, коли вона методично виважена, підпорядкована діагностично визначеним завданням та індивідуалізована під конкретну дитину.

Висновки. Проведений аналіз засвідчує, що організація корекційно-розвиткової роботи вчителя-логопеда в сучасних умовах потребує системного оновлення на засадах інноваційності. Інноваційні підходи доцільно тлумачити не як заміну, а як збагачення науково обґрунтованих традиційних методів інструментарієм, що підвищує мотивацію дитини й інтенсифікує корекційний процес. Систематизовано основні групи інновацій: інформаційно-комунікаційні та комп'ютерні технології з елементами телепрактики; технології біологічного зворотного зв'язку; арттерапевтичні методики; сенсорно-інтеграційні та кінезіологічні прийоми; ігрові й гейміфіковані формати; здоров'язбережувальні технології.

Установлено, що результативність застосування інновацій визначається їх органічним поєднанням із традиційними методами, індивідуалізацією та диференціацією впливу, командним міждисциплінарним супроводом і партнерством із родиною. Цілеспрямоване й методично виважене використання інноваційних технологій сприяє досягненню максимально можливих результатів у подоланні мовленнєвих порушень у дітей.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в розробленні діагностичного інструментарію для оцінювання ефективності окремих інноваційних технологій та в обґрунтуванні моделей їх інтеграції в умовах інклюзивної освіти.

Інформація про фінансування. Авторка заявляє про відсутність фінансування для проведення цього дослідження та написання цієї статті.

Інформація щодо конфлікту інтересів. Автор заявляє про відсутність будь-яких реальних або потенційних конфліктів інтересів.

Внесок автора. Авторка є єдиним виконавцем даного дослідження, відповідальним за розроблення концепції, написання та редагування тексту рукопису.

Інформація про використання штучного інтелекту. Авторка рукопису свідомо засвідчує, що у процесі проведення дослідження та підготовки цього рукопису не використовувала жодних інструментів або сервісів генеративного штучного інтелекту для виконання будь-яких завдань, перелічених у Таксономії делегування завдань генеративному штучному інтелекту "GAIDeT" (Generative Artificial Intelligence Delegation Taxonomy, 2025 р.). Усі етапи роботи – від концептуалізації до фінального редагування – виконано без залучення генеративного штучного інтелекту.

Авторка ознайомилася з остаточною версією статті та надає згоду на її публікацію.

References

1. Bondar, I. O., Dolinchuk, I. O., Kotlova, L. O. (2025). Pidkhody do korektsii movlennievyykh porushen u doshkilnykiv iz tiazhkymy porushenniamy movlennia [Approaches to the correction of speech disorders in preschool children with severe speech impairments]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative Pedagogy*, 79 (1), 105–109. Retrieved from: https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2025/79/part_1/20.pdf [in Ukrainian].
2. Havrylova, N. S. (2011). Porushennia fonetychnoho boku movlennia u ditei [Disorders of the phonetic aspect of children's speech]. Kamianets-Podilskyi: Druk-Servis [in Ukrainian].
3. Konopliasta, S. Yu., Sak, T. V. (2010). Lohopsykhoholohiia [Speech Psychology]. M. K. Sheremet (Ed.). Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
4. Kostyk, L., Oliinyk, M. (2024). Suchasni innovatsiini tekhnolohii provedennia korektsiinoi roboty u profesiinii diialnosti vchytelia-lohopeda [Modern innovative technologies of corrective work in the professional activity of a speech therapist]. *Psykhohichni travelohy – Psychological Travelogs*, 3, 44–54. Retrieved from: <https://pt.khmnu.edu.ua/index.php/pt/article/view/220> [in Ukrainian].
5. Sheremet, M. K. (Ed.). (2018). Lohopediia [Speech Therapy] (4th ed., rev.). Kyiv: Slovo [in Ukrainian].
6. Martynenko, I. V. (2016). Osoblyvosti komunikativnoi diialnosti ditei starshoho doshkilnoho viku iz systemnymy porushenniamy movlennia [Features of communicative activity of senior preschool children with systemic speech disorders]. Kyiv: DIA [in Ukrainian].
7. Pakhomova, N. (2015). Model intehratsii medyko-psykhohichnoi ta pedahohichnoi skladovykh profesiinoi pidhotovky lohopediv [A model of integration of medical-psychological and pedagogical components in the professional training of speech therapists]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia – Special Child: Education and Upbringing*, 1, 17–25. Retrieved from: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/DLog_2015_1_5.pdf [in Ukrainian].
8. Ribtsun, Yu., Maichuk, O. (2024). Lohorytmika yak zasib diahnostyky zaikannia v ditei doshkilnoho viku [Logorhythmics as a means of diagnosing stuttering in preschool children]. *Pedahohichni nauky: teoriia ta praktyka – Pedagogical Sciences: Theory and Practice*, 1 (49), 34–43 DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2024-1-05> [in Ukrainian].
9. Ribtsun, Yu. V. (2011). Korektsiine navchannia z rozvytku movlennia ditei molodshoho doshkilnoho viku iz zahalnym nedorozvytkom movlennia: prohramno-metodychnyi kompleks [Corrective speech development training for younger preschool children with general speech underdevelopment: Program and methodological complex]. Kyiv: Osvita Ukrainy [in Ukrainian].
10. Sobotovych, Ye. F. (2004). Psykholinhvistychna periodyzatsiia movlennievoho rozvytku ditei doshkilnoho viku [Psycholinguistic periodization of speech development of preschool children]. *Teoriia i praktyka suchasnoi lohopedii*, 1, 7–35. Kyiv: Aktualna osvita [in Ukrainian].
11. Tarasun, V. V. (2011). Lohodydaktyka [Speech Didactics]. Kyiv: Vydavnychiy dim “Slovo” [in Ukrainian].
12. Tselnyk, T., Polishchuk, V. (2023). Rol vchytelia-lohopeda u psykhologo-pedahohichnomu suprovodi ditei doshkilnoho viku z tiazhkymy porushenniamy movlennia [The role of the speech therapist in the psychological and pedagogical support of preschool children with severe speech impairments]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 11 (10), 50–55. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol11i10-007> [in Ukrainian].

Електронна адреса відповідального за подання статті: In.litvin19@vu.cdu.edu.ua

Дата першого надходження статті до видання: 12.07.2026
 Дата прийняття статті до друку після рецензування: 06.08.2026
 Дата публікації (оприлюднення) статті: 02.10.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)